

โครงการ “การศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตและสารชีวเคมีในระบบนิเวศของป่าเต็งรังและป่าผลัดใบ” เป็นโครงการที่ศึกษาชนิดและโครงสร้างทางเคมีของสารหอมระเหยในบรรยากาศ ของระบบนิเวศของป่าในเขตอุทยานแห่งชาติดอยภูคา ที่มีผลต่อการขับไล่หรือดึงดูดแมลงชนิดต่าง ๆ ที่อยู่ในบริเวณหนึ่งๆ โครงการนี้ได้พัฒนาเครื่องดูดซับสารหอมระเหยในบรรยากาศ เพื่อติดตั้งในเส้นทางป่าจำนวน 15 จุดที่ต่อเนื่องกัน ซึ่งแต่ละจุดมีการวางแผ่นกาวเพื่อดักจับแมลงเพื่อให้ได้ข้อมูลในแง่ชนิดและปริมาณของแมลงแต่ละชนิด การเก็บข้อมูลได้ดำเนินการ 4 ครั้งในระยะ 2 ปี (ตุลาคม 2548, มีนาคม 2549, กุมภาพันธ์ 2550 และ พฤศจิกายน 2550) โดยแต่ละครั้งได้นำตัวอย่างมาวิเคราะห์ชนิดของสารเคมีโดยเครื่อง GC-MS ควบคู่กับการวิเคราะห์ชนิดของแมลงที่ติดอยู่กับแผ่นกาว

จากการศึกษาทำให้สามารถตัวระเหยที่ดูดซับได้จากบรรยากาศทั้งหมด 16 ชนิด โดยพบสารที่คาดว่าน่าจะเป็นสารหอมระเหยที่มาจากพืชทั้งหมด 14 ชนิด คือ *E-4-Octene*, *Z-2-Octene*, α -*Thujene*, *Camphene*, *1-Octen-3-ol*, *Benzaldehyde*, *1,2,4-Trimethylbenzene*, *3-Carene*, *p-Cymene*, *Limonene*, *(1,8)-Cineole*, *1-Decene*, *Camphor*, และ $C_{15}H_{24}$ (ส่วนอีก 2 ชนิด คือ *Styrene* และ *2-Chro-octane* น่าจะเป็นสารที่เกิดจากการระเหยของอุปกรณ์ที่ใช้) โดยที่สามารถพบสารเหล่านี้ได้ในทุกตำแหน่งที่ทำการเก็บตัวอย่าง แต่มีความแปรปรวนของปริมาณเล็กน้อยแตกต่างกันไปในแต่ละตำแหน่ง สารที่ไม่พบในเดือนตุลาคม 2548 มี 3 ชนิดคือ *p-Cymene*, *Limonene*, *(1,8)-Cineole* แต่กลับพบ *Z-2-Octene* โดยไม่สามารถพบสารนี้ในการเก็บตัวอย่างครั้งอื่น ๆ เลย ในเดือนกุมภาพันธ์ 2550 ไม่พบ *p-Cymene* และเดือนพฤศจิกายน 2550 ไม่พบ $C_{15}H_{24}$ และยังพบ *3-Carene* เพิ่มขึ้นมาด้วย

ความสัมพันธ์ระหว่างสารหอมระเหยที่พบในบรรยากาศกับจำนวนแมลงแต่ละอันดับมีจำนวน 6 คู่ ที่มีความสัมพันธ์กันในรูปแบบเชิงเส้นตรง ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 โดยจากการทำนายผลความสัมพันธ์ที่ได้ พบว่า มีสารเพียงชนิดเดียวที่น่าจะมีฤทธิ์ในทางขับไล่แมลงในอันดับ Coleoptera หรือแมลงจำพวกด้วง คือ *p-Cymene* ส่วนความสัมพันธ์อีก 5 คู่จะเป็นสารที่มีฤทธิ์ดึงดูดแมลง โดย α -*Thujene*, *Camphene* และ *1, 2, 4-Trimethylbenzene* มีแนวโน้มจะเป็นสารดึงดูดแมลงในอันดับ Hymenoptera หรือแมลงพวก ผีเสื้อ ต่อ แตน และมด และ *E-4-Octene* และ *Benzaldehyde* มีแนวโน้มจะเป็นสารดึงดูดแมลงในอันดับ Homoptera หรือพวกจักจั่น และเพลี้ย ซึ่งจากค่าสัมประสิทธิ์ของสหสัมพันธ์ (r) ของคู่ความสัมพันธ์ทั้งหมด สารที่น่าจะเป็นสารดึงดูดได้ดีที่สุดคือ *1, 2, 4-Trimethylbenzene* ($r = +0.840$, $P = 0.004$) รองลงมาคือ *Benzaldehyde* ($r = +0.732$, $P = 0.007$) นอกนั้นจะมีความสัมพันธ์ระดับกลาง ($r = 0.5 - 0.7$) เท่านั้น

ผลการศึกษาทำให้เกิดความเข้าใจในปฏิสัมพันธ์ของสารในระบบนิเวศกับแมลงมากขึ้น อีกทั้งยังมีศักยภาพในการนำไปพัฒนาสารที่ตรวจพบไปเป็นสารที่ใช้ประโยชน์ต่อไปได้